

DEBRECENI REFORMÁTUS HITTUDOMÁNYI EGYETEM

Tézisfüzet

Steiner József:

A missziói elmélettől a gyakorlatig

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom missziológiai elemzése
és magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálata

című doktori értekezéshez

Tárgykör: missziológia

Témavezető: Dr. Gonda László egyetemi docens

Debrecen, 2018

Tartalomjegyzék

Az értekezés összefoglalása	5
Az értekezés munkamódszerének összefoglalása	5
Az értekezés eredményeinek összefoglalása és következtetés	7
<i>Hogyan viszonyuljanak gyülekezeteink Céltudatos Gyülekezet Mozgalomhoz?</i>	9
<i>Záró ajánlások a céltudatos gyülekezet koncepciót alkalmazók számára</i>	13
Tézisek	15
A szerző témához kapcsolódó publikációinak jegyzéke	16
Summary	17
A summary of the dissertation's work method	17
The summary of the thesis results and conclusions	19
Theses	23
List of publications relating to the subject	25

Az értekezés összefoglalása

Az értekezés munkamódszerének összefoglalása

Dolgozatunkban a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom tanításai magyarországi alkalmazhatóságának lehetőségét vizsgáltuk meg. A Rick Warren lelkipásztor által alapított és vezetett Saddleback Valley Community Church-ből indult mozgalom a rendkívüli számbeli gyarapodásával, és a gyülekezetépítés egyedi módjával is sok felekezet, lelkipásztor és helyi gyülekezet érdeklődésének fókuszába került. Warren amellett, hogy az hatalmas méretűvé vált gyülekezetét (és a környéken elhelyezkedő számos leánygyülekezetét) tovább építi, a világ számos országában tart „céltudatos gyülekezet lelkészi képzéseket”. Magyarországon is megjelent és kihatásában jelentőssé vált mind a képzés, mind maga a felfogás a kaliforniai lelkész a témában megjelent megjelent könyvei miatt, és egyre inkább felekezetek között átívelő mozgalommá válik.

Warren tanítása nemzetközi szinten sokak figyelmét keltette fel. Hutchings, Warren Smith, és mások erős kritikai hangot ütöttek meg a céltudatos gyülekezetépítés megközelítését vizsgáló könyveikben. Ugyanakkor lelkészek és gyülekezetek százai és ezrei álltak mellé támogatólag. Az ellenzők művei a széles tömegeknek, gyülekezeti tagoknak íródtak, nem lelkészeknek, missziói vezetőknek és teológiai képzettséggel rendelkezőknek. A támogatók pedig nem készítettek - legalábbis nem publikáltak - Warren tanításait elemző műveket. Az Egyesült Államoktól eltávolodva ez még inkább igaz. Egyetlen olyan művet sem találtunk európai teológus tollából (még kevésbé magyar nyelven), amely akadémiai igényességgel vizsgálná a témában, és segítségére lehetne a hazánkban szolgáló lelkipásztoroknak és a gyülekezetépítésben dolgozó vagy azt tanító szakembereknek. Ilyen értelemben mindenképpen hiánypótlónak számít dolgozatunk.

Ahogy a bevezetőben indokoltuk is, értekezésünk felépítése két tényezőből következik. Egyrészt az iránti igyekezetünk, hogy a missziói elmélettől eljussunk a gyakorlatig. Ezért elméleti missziói alapvetés és analízis után gyakorlati felmérést végeztünk, és annak kiértékelése során gyakorlati következtetésekre jutottunk el. Másrészt döntően befolyásolta a dolgozat felépítését a téma minimális feldolgozottsága is. Szükségesnek láttuk, hogy dolgozatunk elején bemutassuk, hogyan gondolkozunk a keresztyén egyház küldetéséről, és hogy ezt milyen bibliai alapokra vezetjük vissza. Ezért végeztük el a misszió ószövetségi és újszövetségi alapvetését. Ezután Warren mozgalma missziói stratégiáját analizáltuk, majd a református és a baptista ekkológiái tételek mérlegére tettük a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom egyháztanát, és Jézus Krisztus személyére vonatkozó felfogását. Az elméleti alapvetés és elemzés után egy gyakorlati kutatást végeztünk el, amely során két-két, a céltudatos alapelveket alkalmazó református és baptista gyülekezetekben mértük fel azok hatását a gyülekezeti életre.

Az előbbieket szerint dolgozatunkat öt fejezetben írtuk meg. Az első fejezetben végeztük el a misszió bibliai alapvetését. Az ószövetségi előzményekkel kezdtünk, áttekintve az Izraelhez tartozó pogányok kategóriáit, és a zsidó nép küldetésének alapjait, amelyek Isten kijelentéseiből adódnak. Felvázoltuk, hogy milyen motivációból és hogyan igyekezett a zsidó nép hitét bemutatni, azt terjeszteni a pogányok felé az ószövetségi időszakban, az intertestamentális korban, és az újszövetségi korban. Kitértünk arra is, hogy milyen szerepe volt mindebben a Septuagintának. Ezután a hellenista zsidó-keresztyének szerepét vizsgáltuk meg a pogánymisszió elindulásával

kapcsolatban, kiemelve a pünkösdi Szentlélek-esemény, az üldöztetés és szétszórás jelentőségét, a diakónusok megválasztásának eseményét, István vértanúságát, Fülöp szolgálatát és Saul megtérését, majd Damaszkuszban történő szolgálatba állítását. Megnéztük, hogy miért tekinthetünk az antiókhiai gyülekezetre úgy, mint a tudatos pogánymisszió bölcsőjére. Betekintést adtunk arról, hogy a diaszpórában élő zsidóság és Pál apostol szolgálatát hogyan formálta az ősgyülekezet küldetés-betöltésének karakterét. Mindezen előzmények után tettük fel hittudományi értekezésünk egyik fontos kérdés-sorát: hol találjuk a pogánymisszió jogosultságának indoklását a Bibliában? Van feladatunk azon a téren, hogy a nem hívők felé terjesszük hitünket? Mit írnak erről az evangéliumok? Milyen alapod ad Jézus Krisztus, majd a tizenkettő szolgálatát a pogánymisszió számára? Ezen kérdésekre választ keresve arra jutottunk, hogy a Máté evangéliumában leírt missziói parancs jelenti a csúcspontot a Szentírásban a misszió - különösen is a pogánymisszió - témájában. Ennek szövegét ezért exegetikai vizsgálatnak vettük alá, és a teljes evangéliumra, illetve az ősgyülekezet kibontakozó pogánymissziójára gyakorolt hatását - biblika teológiai kitekintés után - összegeztük, felfedve a kapcsolódási pontokat a Céltudatos Gyülekezet felfogásával, tanításaival.

Értekezésünk második fejezetében a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom általános bemutatására került sor. Ennek során kitértünk annak amerikai indulására, a mára érzékelhető globális hatására. Különösen is annak bemutatására törekedtünk, hogy hazánkban milyen módon jelent meg Warren tanítása könyvek, munkafüzetek, igehirdetések és lelkészképzések által.

A harmadik fejezetben Warren és mozgalma misszió tervét írtuk le és elemeztük ki. Mivel ezen dolgozat legszűkebb célja az, hogy a Céltudatos Gyülekezet tanítását és gyakorlatát missziológiai vizsgálat alá vesse, így ezen kérdés önálló fejezetet kapott. Az úgynevezett „PEACE Terv” bemutatása után végeztük el annak missziológiai elemzést. Itt azt a módszert választottuk, hogy a Bosch által képviselt kortárs missziológiai paradigma alapján végezzük el az analízist. Ennek oka, hogy vélekedésünk szerint az egy olyan paradigma, amely mind a Magyarországi Református Egyházban, mind a Magyarországi Baptista Egyházban széles körben elfogadott, az európai lelkiség talaján hiteles, teológiai intézményeinkben tanított, lelkipásztoraink által ismert és széles körben bevett.

A negyedik fejezet a mozgalom rendszeres teológiai vizsgálatát tartalmazza. Annak okán, hogy egy gyülekezetépítési stratégiát vizsgálunk, nem volt nélkülözhető az ekkleziológiai analízis. Ez természetes, hiszen az egyháztan elválaszthatatlan Isten népe küldetés-betöltésétől. Mivel az egyháztan a dogmatikai hatalmas terjedelmű és jelentőségű területe, arra nem volt lehetőségünk jelen disszertáció keretei között, hogy kimerítően foglalkozzunk vele. Azt a módszert választottuk, hogy az igaz egyház ismertetőjegyeiről vallott felfogás által elemezzük ki Warren tanításait. Ennek oka az, hogy a leggyakrabban felmerülő kérdés a céltudatos koncepcióval kapcsolatban: hiteles gyülekezeti modellt ad-e elénk; biblikus egyházképet jelenít-e meg számunkra? Ezért vizsgáltuk meg mind a református, mind a baptista hitvallások és teológiai művek alapján a tiszta evangélium hirdetése, a keresztség, az úrvacsora, az egyházfegyelem és a lelki ajándékok használatának kérdését.

A rendszeres teológia nagy témakörei közül nem hagyhattuk ki a krisztológiai kutatást sem. Az Amerikai Egyesült Államokból induló lelkiségi mozgalmak megvizsgálásánál ez mindig kritikus fontosságú terület, ugyanúgy, mint a felekezetek között munkálkodó, ökumenikus nyitottságú programok esetében. Mit hirdet a Céltudatos Gyülekezet Jézus Krisztusról mint Közbenjáróról és

mint Kiengesztelőről? Hogyan mutatja be Urunk lényének összetettségét? Ezekben a kérdéseben is a református és a baptista hitvallások és rendszeres teológiai művek szolgáltak vizsgálódásunk alapjául.

Az ötödik fejezetben már kimondottan a gyakorlati alkalmazást helyeztük a homloktérbe, és egy önálló, primer kutatás keretében vizsgáltuk meg a Céltudatos Gyülekezet tanai magyarországi alkalmazhatóságának kérdését. Két református és két baptista gyülekezetben vizsgálódva arról kérdeztük meg a lelkészeket és a gyülekezeti tagokat, hogy mit tapasztaltak a Warren gyülekezetépítési programjának bevezetése során. A vizsgálódás terepe a Magyarországi Református Egyház és Magyarországi Baptista Egyház volt, több ok miatt is. Az egyik, hogy a dolgozat szerzőjének szolgálata a Magyarországi Baptista Egyházban történik, ugyanakkor sok szállal (személyes, szakmai) kötődik a Magyarországi Református Egyházhoz. A másik ok, hogy a Céltudatos Gyülekezet alapelveit szélesebb körben e két egyház gyülekezetei kezdték alkalmazni. Ezért történt a kérdőíves felmérés ezen két egyház gyülekezeteiben. A kutatásban részt vevő gyülekezetek lelkészei és tagjai számára kérdőíveket készítettünk, és azt eljuttattuk hozzájuk elektronikus és nyomtatott formában. Az általuk kitöltött és számunkra postai úton elküldött kérdőíveket azután kiértékeljük, osztályoztuk, és az eredményeket összegeztük.

Az értekezés eredményeinek összefoglalása és következtetés

A misszió bibliai alapvetésére szánt fejezetben arra jutottunk, hogy a tudatos pogánymisszió elindulásának feltételeit Isten egy nagyon hosszú és összetett folyamat által teremtette meg. Isten ezt már az ószövetségi időkben is munkálta választott népe, és a hozzájuk közeledő pogányok által. Jézus Krisztusban azután ez az ajtó, amely eddig résznyire volt nyitva, sarokig tárult ki. A missziói parancsban tanítványai számára immár megengedte, sőt meg is parancsolta a népek felé való elindulást. Az apostoloknak azonban időre volt szükségük ahhoz, hogy ezt megértsék és a gyakorlatban is el kezdjék végezni. Krisztus követői tehát lassanként vállalták fel a pogányok elérését az evangéliummal, ahogyan azt az Apostolok cselekedeteiről szóló könyv ismerteti. Az egyik legfontosabb kérdés az volt, hogy egy pogány háttérből jövőnek meg kell-e tartani minden törvényt, úgy kell-e élnie mindenben, mint annak, aki zsidónak született, és születése óta a Tóra törvényei és a zsidó hagyományok, szokások szerint él - vagy elégséges-e hitre jutni a Megváltó által az egy Istenben. A pogányok felé irányuló misszió elindítói és vezetői az utóbbi mellett döntöttek a jeruzsálemi apostoli gyűlésen. Számunkra fontos volt ennek feltárása ahhoz, hogy Warren gyülekezetépítési modelljét ki tudjuk értékelni. Különösen is azért, mert ő gyakran ír arról, hogy a gyülekezet keretein kívül élőknek szükséges elérni. Amikor évezredek hit-alapokkal bíró, több száz év óta működő egyházaink helyi gyülekezetei erre törekszenek, és bibliaismereti háttért, vallási ismereteket nélkülöző embereket szólítanak meg, invitálnak a hitre, akkor ugyanezzel a kérdéskörrel kerülünk szembe. A bibliai alapvetés után arra jutottunk, hogy nem várható el az ilyen, „kívülről jövőktől” az, hogy azonnal és mindenben egyház-kompatibilissé váljanak. Ami viszont elvárható, az az Úr Jézus Krisztusba vetett szilárd hit, az élő és egyetlen Isten imádata, és olyan etikus életvitel, amelynek alapja akár a Nőé-fiak törvényeivel is leírható.

A céltudatos mozgalom bemutatására szánt fejezet és annak missziói tervét ismertető fejezet összegzésénél megállapítottuk, hogy a Saddleback Gyülekezet és a Céltudatos Mozgalom által létrehozott, széles körben végrehajtott PEACE Terv beleilleszkedik abba a folyamatba, amelyet a

missziológia területén egy jelentős paradigmaváltásként írhatunk le. A terv alkotóelemei, értékei, kontextusai és végrehajtásának módja a Bosch által képviselt kortárs missziológiai modellel harmonizálnak. Warren azon igyekezett, hogy a gyülekezeti tagokat széles körben mobilizálni képes, a szakmai és munkahelyi tapasztalataikat hasznosító, a világ jelenlegi nagy problémáira választ adni tudó, gyakorlati missziói tervet alkosson. A megnevezett problémák - lelki üresség, önző vezetés, szegénység, betegségek, írástudatlanság - valóságok, és jelen korunk gondjainak jelentős részét teszik ki. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom által javasolt megoldások - megbékélést segítő gyülekezetek alapítása, szolgáló vezetők kiképzése, a szegények segítése, gondoskodás a betegekről, a következő nemzedék oktatása - teológiailag és gyakorlatilag legitimek és valóságok, és az Úr Jézustól kapott nagy parancsolat és a missziói parancs alapján megállnak, azokat igyekeznek hűen betölteni. A PEACE Terv a világot nem ellenségnek láttatja, hanem olyan területnek, ahol az egyháznak szükséges jelen lennie és szolgálnia. A missziói gyakorlat alapján a helyi gyülekezetet tartja - és abba a gyülekezeten belül működő csoportokat és a teljes tagságot igyekszik bevonni. A különböző országokban működő gyülekezetek összekapcsolódásánál nem lát alá- és fölérendeltségi viszonyt, nem épít ki mozgalmában egy merev hierarchiát, csak koordinálni kívánja az így megszületett hálózatot munkáját. Így összegzésül megállapítottuk, hogy a PEACE Terv alkalmas arra, hogy a Bosch által képviselt kortárs missziológiai paradigma tételeivel egyezően egy átfogó misszió stratégiát adjon a helyi gyülekezet kezébe. Az ebbe a konkrét mozgalomba bekapcsolódni nem kívánó közösségek számára pedig mintát, modellt mutathat fel és így ösztönözheti a missziói munka végzését és a változatlan missziói megbízatás betöltését megváltozott világunkban, a jelen kihívásai között.

A rendszeres teológiai analízisre szánt fejezetben arra az eredményre jutottunk, hogy Warren könyvei, oktatási anyagai, szóbeli előadásai nem rendszeres teológiai tanításokat kívánnak adni első rendben. Ugyanakkor a mozgalom Krisztus- és egyházképe felismerhető a vezetője és követői által vezetett gyülekezetek írásainak, és főként gyakorlatának krisztológiai, ekkleziológiai és ekkleziasztikai vizsgálatával. Összegzésül megállapítottuk, hogy Warren a mozgalom alapműveiben a krisztológia és az ekkleziológia területét tekintve (ez utóbbiban az igaz egyház kritériumait szerint vizsgálódva) tisztán ír és tanít Megváltónk közbenjárói és kiengesztelői munkájáról. Gyülekezetének hitvallásában - ahol valóban helye van doktrinális kijelentéseknek - a Krisztus-tan minden fontos kérdésére kitér. Az egyház tulajdonságjelzőit (egy, szent, apostoli, egyetemes) vizsgálva is biblikusnak minősíthető Warren mozgalma. Állásfoglalásai egyeznek a Bibliában és a magyar, illetve Magyarországon használt református és baptista hitvallásokban és teológiai művekben leírtakkal. Warren tanításaiban és a mozgalom írásos dokumentumaiban nem található herezis, tévtanítás, a Szentírástól vagy hitünk, az imént említett írásos forrásaiban leírt tételeitől való lényegi eltérés a vizsgált területeken.

A gyakorlati kutatás kiértékeléséről írj fejezetben a következőket állapítottuk meg. A kutatásba bevont gyülekezetek tagsága a vizsgált területek mindegyikén tapasztalta a céltudatos gyülekezetépítési hozzáállást. A válaszadók az *istentisztelet* és a *közösségépítés* területén igen magas százalékban értékelték *megfelelően tudatosnak* a gyülekezet hozzáállását. Az *evangélizáció* területén is hasonlóan vélekedett a többség, bár kisebb arányban. A *tanítványképzést megfelelőnek*, illetve *közepesnek* ítélték; és hasonló arányban vélekedtek a *szükségben lévők segítségének* céltudatosságáról. Ez összességében azt jelzi, hogy a kutatásban részt vett gyülekezeti tagok jelentős része tapasztalja közösségének céltudatossá válását. A leginkább céltudatosnak észlelt

területek az *istentisztelet felépítése* és az *evangélizáció* területe. A vizsgált két-két református és baptista gyülekezeti tagsága összességében úgy vélekedett, hogy a céltudatos gyülekezetépítési felfogás *nem áll szemben a Szentlélek vezetésével, egyházuk hitelveivel, és a magyarországi kegyességi gyakorlattal*. A válaszadó gyülekezeti tagok kevésbé ismerték Rick Warren nevét, és 50%-ban voltak tudatában annak, hogy gyülekezetük a Céltudatos Gyülekezet programot (is) alkalmazza működésének fejlesztésében. A lelkipásztorok válaszai nagyban egybevágnak az általuk vezetett gyülekezeti tagok válaszaival. Ez nem csak közösségenként igaz, hanem a négy, vizsgált gyülekezet együttes eredményeinek egybevetésére is. A vezetők a gyülekezeti tagokhoz hasonlóan az *istentiszteleti rendezvények céltudatossá tételét* és a *közösségépítést* emelték ki, mint a számukra legtöbbet jelentő ismeretanyagot, amit közösségeikben be is kívántak vezetni. E területeken mind a négyen el kezdték alkalmazni a tanultakat - aminek létjogosultságát a gyülekezeti tagok pozitív visszajelzései is igazolták. Ketten-ketten az *evangélizáció* és a *tanítványképzés* területét is elkezdték fejleszteni tanulmányaik szerint, míg a karitatív munkában egy lelkipásztor alkalmazta a céltudatos koncepciót. Ezen, a Warren által öt célnak (öt fő területnek) nevezett kérdéskörön kívül a gyülekezeti célok megfogalmazását, és kitűzését, a kis csoportok által végzett szolgálatot, a generációk egymással való kapcsolatának segítését és az igehirdetésben való fejlődést találták hasznosnak. A gyülekezetek vezetői úgy vélekedtek, hogy a képzések hasznosnak bizonyultak látásmódjuk formálódásában, a más vezetőkkel való gyümölcstermő együtt munkálkodás területén, a gyülekezeti szolgálatban használható új eszközök felfedezésében, a munkatársképzés és a tudatos gyülekezeti tagság kialakítása kérdésében. A lelkipásztorok közül ketten nem tapasztaltak feszültséget a Céltudatos Gyülekezet elveinek alkalmazása során a gyülekezetükben, ketten pedig kis mértékű feszültséget éreztek. Negatív hatásról egyikük sem számolt be. A program gyengeségének a lelkészek a könnyen eltúlozható pragmatikusságot találták, illetve azt a tényt, hogy a Céltudatos Gyülekezet programjának alapja az aktív gyülekezeti tagság és a lelkes önkéntes munka, ami hazánkban nem elég erős. További gyengeségnek ítélték a program amerikai-jellegű megjelenését és stílusát, ami miatt a Warren tanítása feszültségbe kerülhet a hazai egyházi kultúrával. Ugyanakkor mindannyian úgy foglaltak állást, hogy a Céltudatos Gyülekezet felfogása nincsen ellentétben semmilyen mértékben felekezetük hitelveivel.

Hogyan viszonyuljanak gyülekezeteink Céltudatos Gyülekezet Mozgalomhoz?

Dolgozatunk legfontosabb, záró kérdése ez. Más szavakkal: szüksége van-e ma, Magyarországon egy református vagy baptista gyülekezetnek Warren modelljére? Miben van rá szüksége, és miben nincsen? Hogyan alkalmazza, ha egyáltalán alkalmaznia szükséges?

Az előzőekben ismertetett eredményeket figyelembe véve dolgozatunk kutatását úgy összegezhethetjük, hogy a Rick Warren által képviselt Céltudatos Gyülekezet Mozgalom gyülekezetépítési koncepciója jó eredménnyel alkalmazható a magyarországi református és baptista gyülekezetekben. Warren missziói stratégiája az Ó- és Újszövetségi Szentírásban leírt missziói felfogással összhangban van; nem áll szemben a vizsgált egyházak hitelveivel; és gyülekezeti bevezetése nem jár negatív hatással, illetve csak kis mértékű feszültséget okoz.

Warren segít a magát sokszor elveszettnek érző gyülekezeti lelkipásztornak abban, hogy megláttatja vele: az egyház nem idejétmúlt intézmény. Nem szükséges az, hogy kiszoruljon a társadalom perifériájára. Az adott településen sem kell, hogy egy jelentőségét-veszített formációvá

váljon. Az egyház számít. Ma is az, aminek Isten szánta. A Céltudatos Gyülekezet című könyv segít abban, hogy meglássuk gyülekezetünk gyakorlatában azt, ami az előzőeket homályosíthatja. Behatárolhatjuk azt, amitől eredményesebben, gyümölcsözőbben működhet gyülekezetünk. találhatunk olyan elemeket működésünkben, amelyek akadályoznak bennünket küldetésünk betöltésében.

Örömünkre szolgált annak meglátása, hogy Warren szereti az egyházat. Kötete elején leszögezi ezt az álláspontját:

„Tiszta szívből szeretem Jézus Krisztus Gyülekezetét, amely (a mi bűnös természetünknek köszönhető) minden hibája ellenére még mindig a valaha teremtett legnagyobb dolog. Kétezer év óta szolgál az áldás közvetítésére, mint Isten választott eszköze. Átvészelte a sorozatos visszaéléseket, véres üldözéseket és az általános közömbösséget. Az egyházon kívüli szervezetek és a különféle keresztyén csoportok jönnek és mennek, de az Egyház mindörökké megmarad. Érdeemes feltenni rá életünket, és a tőlünk telhető legtöbbet tenni érte.”¹

Nagyon fontosnak tartjuk ezt az állásfoglalást (amelyet a szerző számos alkalommal megismétel), mert annak ellenére, hogy szolgálatának módszereit és megjelenési módjait tekintve újítónak, sőt néha forradalminak tűnik, a legfontosabb kérdésben mégiscsak ízig-vérig konzervatív teológiát képvisel. Azt állítja ugyanis, hogy ma is az *egyház* - amely jogfolytonos a kétezer éve fennállóval - az Isten eszköze. Az Úr az Ő egyházán keresztül van jelen és munkálkodik ebben a világban. Warren nem az *egyházon kívüli csoportokban* reménykedik, nem őket kívánja segíteni. Számára az egyház a fontos. Ez teljes mértékben egyezik teológiai látásunkkal, az egyházzal alkotott képünkkel. magunk is azon a véleményen vagyunk, hogy átalakulásban lévő társadalmunkban nem szabad a könnyebb utat választanunk: amikor azt látjuk, hogy teret veszít az egyház, hogy sokan nem számolnak vele, sőt még tagjai is passzivitásba vonulnak, akkor mi ne tegyük ugyanazt. Ne keressük a küldetés betöltésének más módjait. Ne adjuk fel. Ne adjuk fel egyházi identitásunkat, az abban való és az általa történő szolgálatunkat. Egyházban gondolkozzunk, *egyházban* és az *egyház által* akarjunk szolgálni és egyáltalán, élni. Warren nagy érdeme az, hogy sokakat elvezetett erre. Nekünk is reményt adott ezen a területen.

Szükségünk van-e a Magyarországon működő református és baptista gyülekezetben a céltudatos gyülekezet modellre? Mit adhat ez nekünk? Miben van rá szükségünk?

Nos, a kérdés megválaszolásához szükséges visszakanyarodnunk Warren szavaihoz, amelyben megindokolja azt, hogy miért dolgozott koncepciója kialakításán:

„olyan gyülekezetekre van ma szükség, amelyeket céltudatosság vezérel, és nem más erők irányítanak. Ez a könyv azért íródott, hogy új modellt kínáljon, a céltudatos gyülekezet modelljét, mintegy biblikus és egészséges alternatívaként a gyülekezetek hagyományos szervezési és működési formával szemben.”²

¹ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 24.

² i.m., 84.

Amit a szerző félreérthetetlenül fogalmazza meg, az műve azért született, hogy egy, a Bibliára - az Isten abban leírt, öt célban kifejezhető - alapuló gyülekezeti modellt adjon. A hazánkban működő gyülekezetekre sok esetben jellemző az a hangsúly-eltolódás, amit Warren könyvének harmadik fejezetében ismertet.³ Az ő általa ajánlott gyülekezetépítés a Szentlélek vezetése mellett a *szisztematikusságra* helyez nagy hangsúlyt. A rendszerességgel pedig a gyülekezet egészségét szeretné elősegíteni, amelynek az alapja a kiegyensúlyozott működés, amikor is a Bibliában található, Isten által elénk adott minden célra egyaránt figyelünk. „A kiegyensúlyozott gyülekezet egészséges gyülekezet”⁴ - írja.

Véleményünk szerint szükségünk van a céltudatos koncepció ismeretére, az abból fakadó szisztematikus gyülekezetépítési megközelítésre. Jó eszköz ez arra nézve, hogy egy adott, helyi gyülekezet lelkipásztora, aki sok esetben önállóan (vagy éppen magára maradván) végzi szolgálatát, ne szubjektív tényezők alapján irányítsa a rá bízott nyáját. Warren „alternatívája” az, hogy a Bibliából kiolvasott, a gyülekezet szolgálatát összefoglaló öt cél legyen az irányító. Ahogyan ő fogalmaz: „ha egy gyülekezetet nem biblikus vezérlőerő hajt, egészsége és növekedése soha nem fog Isten szándéka szerint alakulni. Az erős gyülekezetek nem programokra, emberekre, vagy ügyeskedésre, hanem Isten örökkévaló céljaira épülnek.”⁵ Ő a szolgálat végzését nem technokrata gondolja, azaz tudja jól, hogy Isten Szentlelke adhatja meg a gyümölcsöt: „a sikeres szolgálat nem más, mint »Isten terveire építeni a gyülekezetet a Szentlélek erejében, és Istentől várni az eredményt.«”⁶ Számos alkalommal kitér erre könyvében, és annak végső összegzésnél is ezt hangsúlyozza⁷. Azaz Warrennél a szisztematikus gyülekezetépítés sosem áll ellentétben Isten misztikus, számunkra meg nem fogható, keretek közé nem szorítható munkájával, amely során maga Jézus Krisztus építi az Ő egyházát, Szentlelkén keresztül. Warren rendszere nem is helyettesítheti ezt, és ő nem is állít ilyet. Nekünk sem azért van szükségünk a céltudatos modellre, hogy a Szentháromság Isten munkáját kikerülve egy jól megszervezett, de mindenestül *emberi* rendszer segítségével építsünk növekedő gyülekezetet. Ettől mindenkit óvni szeretnénk. Ezért javasoljuk értekezésünkben újra és újra a bibliai és a reformátori alapokon nyugvó, hitvallásos gyülekezeti életet; annak szükségességét, hogy egyházi szolgálatunk a Szentírás missziói alapvetésén és a hitvallásainkon nyugodjon, és a Szentlélek vezetésére figyeljünk. A céltudatos koncepció nemez ellen van, és nem is ehelyett. Ebbe illeszkedik - megfelelő módon történő, körültekintő alkalmazás által.

Amikor végső véleményünket kialakítjuk a céltudatos koncepcióról, fontos az előzőekre gondolnunk: Warren modellje nem csak Biblia-centrikus, hanem egyházközpontú is. A számos, keresztyének által egyre gyakrabban előnyben részesített, egyházon kívüli szolgálati modell helyett Warren koncepciója tehát jogosultan lehet jelen egyházi szolgálatunk útkeresésében. Ugyanakkor a magyar egyházi kultúrkörben számolni kell a koncepció amerikai stílusa és megjelenési módjának

³ Lásd a 2.4.2.3. pont alatt.

⁴ i.m., 128.

⁵ i.m., 86.

⁶ i.m., 385.

⁷ Onnan való az iménti idézet.

hatásával, ami sokakban ellenállást vált ki. A programba bekapcsolódó lelkészeknek és gyülekezeteknek fontos ügyelniük arra, hogy ne menjenek el a túlzott pragmatizmus irányába, hanem kezeljék helyén a céltudatos gyülekezetépítési eszközöket, megállva a Szentírás-központú, teológiailag megalapozott, hitvallásos, ugyanakkor nem kultúra-idegen, azaz a kortárs hazai környezetbe illeszkedő gyülekezeti szolgálat talaján.

A másik sarkalatos pont, ami miatt úgy vélekedünk, hogy érdemes a céltudatos gyülekezetépítési modellel foglalkozni, az Warren érdeklődése az *elkötelezett egyháztagság* tekintetében. Amint rámutattunk, ő a tagság elkötelezettségének folyamatával mélyrehatóan foglalkozik. Ezzel jelzi, hogy a kortárs ekkleziológiai kérdések egyik fontos elemeként tárgyalt aktív illetve passzív egyháztagság témakörét ő is meghatározónak látja. A teljes koncepció két ábra által írható le: „az elkötelezettség körei” és „a növekedés folyamata” nevével.⁸ A gyülekezet szolgálata - Isten kegyelme és áldása mellett - csak attól függ, hogy képesek leszünk-e a követésben és a küldetés végzésében is elkötelezett egyháztagokat nevelni.⁹ Az ekkleziológia területén alkotó kortárs szerzők egyetértenek azzal, hogy ez kulcsfontosságú terület. A Huber által „távolságtartó egyháztagságnak” nevezett jelenség¹⁰ nem csak a klasszikusan népegyházaknak nevezett felekezetekben jelent problémát, így vizsgálódásunk szempontjából a Magyarországi Református Egyházban, hanem nagyon komolyan jelen van például a Magyarországi Baptista Egyházban is. Warren modellt ad ennek kezelésére. Mint írja: „...embereket eljuttatjuk a gyülekezetről való ismerettől a gyülekezetbe való járáson át a gyülekezetben való aktív részvételig”¹¹. Az aktívan munkálkodó, szolgálatra kirendelhető gyülekezeti tagokkal kapcsolatban fogalmaz így: „Ha valaha is képesek leszünk felébreszteni és szabadjára engedni egy átlagos helyi gyülekezet szunnyadó képességeit, erőforrásait, kreativitását, és energiáját, a keresztyénség soha nem látott, robbanásszerű növekedésnek indul majd”¹². Ez így is működik a kaliforniai lelkész mozgalmában. Gyülekezetének alapítását feleségével és családi jövedelmük felhasználásával kezdte, azaz nagyon behatárolt emberi és anyagi erőforrásokkal. Mára gyülekezete nem csak óriási méretűvé növekedett, de azt is elmondhatjuk róla, hogy érett tagokból áll. Warren és gyülekezet befolyása először országossá, majd globálissá vált. Ő mindezt az Isten kegyelme után az elkötelezett egyháztagságban következményeként látja. Az általa kialakított folyamat által képes arra, hogy az egyháztól távol álló személyeket behozza a gyülekezet kötelékébe, először engedelmes követőkké, majd ezután és ebből fakadóan gyümölcstermő küldetésbetöltőkké formálja. Ezért vélekedünk úgy, hogy fontos a céltudatos modellt tanulmányozni, hiszen egyházainkban jelen van a (részben) elkötelezettség nélküli tagság problémája.

Mindezek alapján, a számos örömteli felfedezés mellett tehát óvatosságra is szükséges intenünk egyházaink vezetőit és lekipásztoraikat. Warren tanítása ugyan harmóniában van a Magyarországi Református Egyház és a Magyarországi Baptista Egyház hitvallásaival és szolgálatának alapelveivel, hathatós segítséget ad nekünk a szisztematikus gyülekezetépítésben,

⁸ Lásd az 1. és a 2. ábrát az ábrák jegyzékében.

⁹ Lásd a 2.4.2.6. pont alatt.

¹⁰ HUBER, 51.

¹¹ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 301.

¹² i.m., 353.

azonban az eltérő kultúrta rajon való kifejlődése és erősen pragmatikus jellege miatt mégis nagy körültekintéssel szabad használnunk azt gyülekezeteinkben, a kívánatos kulturális transzformáció után. Ha ezt nem tennénk, akkor a magyar keresztyén egyházi kultúrától elütő mintákat hoznánk be gyülekezeteink életébe. Ezek egyrészt nem minden esetben kívánatosak illetve szükségesek, másrészt ellenállást szülhetnek, amely eredményeképpen a gyülekezeti tagok magától a gyülekezeti szolgálatától, a missziótól is elfordulhatnak.

Záró ajánlások a céltudatos gyülekezet koncepciót alkalmazók számára

A Céltudatos Gyülekezet elveit alkalmazó lelkészek, gyülekezeti munkások, teológiai tanárok és misszió szakemberek számára javaslattal is élünk a következőkben.

A jelentős számú gyakorlat-orientált tanítás, megoldás miatt a céltudatos koncepciót alkalmazó gyülekezetekben kiemelt fontosságú a Szentírás átfogó üzenetéről, a Szentlélek vezetéséről és a felekezeti hitelvekről szóló rendszeres tanítás és ezek hangsúlyozása annak érdekében, hogy a helyi gyülekezet ne hajoljon el a túlzott pragmatizmus irányába, és ne egy (amerikai eredetű) missziói modellben lássa gyülekezete nehézségeinek megoldását, vagy missziójának felvirágzását. Ennek egyik módja, hogy a gyülekezet céljait komplex módon keressük a gyülekezeti tagokkal bibliatanulmányozó összejövetelek során; ne csak témák szerint hirdessük az evangéliumot Warren öt céljának megfelelően, hanem hagyjuk, hogy a textus által Isten formálja mondanivalónkat és annak átfogó irányát is. Hasznosnak tartjuk emellett azt is, hogy más, hasonlóan gyakorlati érdeklődésű, gyülekezetépítési könyvvel, tanulmánnyal is összevetésre kerüljön a céltudatos modell. Ilyen lehet például a *Gyülekezetépítés ma* című könyv¹³, amelyet Bütösi János írt Kennon L. Callahan professzor műve alapján (amely szintén amerikai környezetben született). Ennek előszavában írja Gaál Sándor: „Gyülekezetépítés? Eredmény és siker az egyház fogalmával párosítva? Bizony az első percekben barátságtalanul fogadta fülünk.”¹⁴ Ezért is látta jónak Gaál, mint a kötet szerkesztője, hogy olyan magyarázó jegyzetekkel lássa el az amerikai alapokra épült írást, amely lehetővé teszi a Magyarországi Református Egyházba tartozó olvasóknak a saját környezetükben való értelmezést és az ott történő gyakorlati alkalmazást.

Azok számára, akiknek lehetősége van Isten egyházának vezetőit tanítania, a következőket ajánljuk: emeljük ki annak tényét, hogy szolgálatunk végső modellje nem lehet egy, az amerikai kultúrában sikeresen működő úgynevezett megagyülekezet, bár tanulhatunk annak példájából. Mutassunk rá, hogy sok módszer és felfogás létezik a gyülekezetépítés területén amely hasznos és építő lehet számunkra, és hogy ilyen Warren tanrendszere is - de nem ezek jelentik hitünk és szolgálatunk vezérfonalát, hanem Isten szava, amely a Szentírásban került leírásra. Warren tanítását és gyakorlatát vizsgáljuk meg hallgatóinkkal a bibliai alapok, hitvallásaink, fontos teológiai műveink és a kortárs ekkleziológiai kérdéseket tárgyaló tanulmányok alapján. Elemezzük ki Warren javaslatainak relevanciáját a magyar egyházi környezetben, és vizsgáljuk meg azt is, hogy a javasolt változtatások vajon kívánatosak lennének-e az egyházhoz még nem tartozók számára. Reméljük, hogy dolgozatunk hozzájárul ezen elemzések vizsgálatához.

¹³ BÜTÖSI, János, *Gyülekezetépítés ma*, Szerkesztette és magyarországi vonatkozású jegyzetekkel ellátta: Gaál Sándor, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen, 2004

¹⁴ h.m., 6.

Egyetértünk Culverrel abban, hogy szükséges feltenni a kérdést: az úgynevezett *parachurch* (egyházon kívüli) szervezetek az egyház „vetélytársai” vagy „kinyújtott karjai”; és hogy „a hibás működés tünetei” vagy a „megújulás eszközei”?¹⁵ Erre a kérdésre véleményünk szerint nem lehetséges általánosságban válaszolni úgy, hogy az egy minden egyes, ilyen jellegű szervezetre igaz lenne. Vizsgálatunk által bebizonyítottuk, hogy bár Warren ugyan nem csak egy adott felekezetbe tartozó, egy konkrét helyen működő gyülekezetben végzi szolgálatát, hanem egy világméretű mozgalom bontakozott ki körülötte, mégsem *parachurch* jellegű szervezet építését végzi. Ő azon gyülekezetek érdekében dolgozik, amelyektől nem várja el sem a felekezetükből való kiszakadást, sem annak hitvallási elemei megtagadását.¹⁶ Mi sem ajánljuk senkinek sem, hogy egyházának örökségét megtagadva, az alapos teológiai műveket, hitvallásokat félretéve belevesse magát a Céltudatos Gyülekezet című könyv tanácsainak gyors és körültekintés nélkül történő gyakorlatba ültetésébe.

Mindezek fényében arra bátorítunk, hogy minden körben, ahol felmerül egy konkrét gyülekezetépítési modell használatának igénye (legyen az éppen a céltudatos gyülekezet modell), gondoljuk végig azt, hogy az csak *egy* lehetséges út, mód. Nem lehet teljes, nem lehet mindenhol és minden körülmények között célravezető. Minél gyakorlatibb az adott modell, annál inkább valószínű, hogy nem ültethető át a gyakorlatba önmagában, hiszen eltérő környezetbe változtatás nélkül átültetni ugyanazt, nem jelenthet garantált sikert. Ez fokozottan igaz a céltudatos koncepcióra, hiszen Warren modelljének erőssége a gyakorlatiassága, de egyben ez lehet a gyengéje is, ha nem kerül kielemezésre és az ebből adódó következtetéseknek megfelelő applikációra. „Nekünk sok tekintetben le kell fordítanunk a magyar és református viszonyok figyelembevételével” - írja Bütösi ugyan nem Warren modelljéről, hanem Callahan (amerikai, metodista szerző) könyvéről, de joggal vélhetjük ennek a megfogalmazásnak a céltudatos koncepcióra vonatkozó szükségességét is.

Az egyház Isten népének gyűjtőhelye, otthona. Egyházát Isten az Ő Lelke által kívánja vezetni, az Ő Szava által akarja kormányozni. Ezt nem helyettesítheti sem egy tőlünk távoli kultúrában gazdagon gyümölcsöző szolgálatot folytató lekipásztor útmutatása, sem az ő általa indított mozgalomba való bekapcsolódás. Vizsgálódásunk arra az eredményre jutott, hogy Warren gyülekezetépítési modellje segítségünkre lehet, ha Isten Lelke vezetésére figyelve, biblikus, reformátori teológiai alapokon állva építjük a ránk bízott gyülekezeteket Isten eszközeiként, és mindezek alapján végezzük a nekünk adott küldetést.

A gyülekezet Isten népének gyűjtőhelye, otthona. Isten azt az Ő Lelke által kívánja vezetni, az Ő Szava által akarja kormányozni. Ezt nem helyettesítheti sem egy tőlünk távoli kultúrában gazdagon gyümölcsöző szolgálatot folytató lekipásztor útmutatása, sem az ő általa indított mozgalomba való bekapcsolódás. Vizsgálódásunk arra az eredményre jutott, hogy Warren gyülekezetépítési modellje segítségünkre lehet, ha Isten Lelke vezetésére figyelve, biblikus, reformátori teológiai alapokon állva építjük a ránk bízott gyülekezeteket, és végezzük a nekünk adott küldetést.

¹⁵ CULVER, 22.

¹⁶ Lásd a 2.2. és a 2.4.2.6. pont alatt.

Tézisek

1. A Rick Warren által vezetett Céltudatos Gyülekezet Mozgalom egy gyakorlatorientált, a keresztyén gyülekezetek egészséges működését elősegíteni kívánó gyülekezetépítési modell, melynek célja a gyülekezetek küldetés-betöltő képességének elősegítése. A mozgalom - bár számos felekezettel együtt dolgozik - nem tekinthető egyházak felett álló, azoktól függetlenedni kívánó misszióknak, és nem is kínál egy alternatív lelki közösséget, szolgálati terepet. A helyi gyülekezet fontosságát hirdeti, az embereket az ott végzendő szolgálatra motiválja és képezi, és azok érdekében munkálkodik.
2. A mozgalom, és a Warren Céltudatos Gyülekezet című alaplírájában leírt gyülekezetépítési és missziói koncepció nem áll szemben a misszió bibliai alapvetésén nyugvó klasszikus protestáns missziói felfogással és a magyarországi református és baptista hitelvekkel.
3. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom missziói koncepciója, a PEACE Terv a gyülekezeti tagokat széles körben mobilizálni képes, azok szakmai és munkahelyi tapasztalataikat hasznosító, korunk jelentős problémáira választ adni tudó, gyakorlati missziói terv, amely minden pontjában harmonizál a Bosch által képviselt kortárs missziói paradigmával és a kortárs ekklesiológiai művel tételeivel.
4. Warren tanítása, missziói gyakorlata ugyan megáll a Magyarországi Református Egyház és a Magyarországi Baptista Egyház hitelveinek és szolgálatának talaján, azonban az eltérő kultúratalajon való kifejlődése, megfelelő szintű teológiai megalapozottságának és beágyazottságának hiánya, és túlzott pragmatizmusa miatt nagy körültekintéssel használható hazánkban, bölcsen alkalmazva annak elemeit a szükséges, komplex kulturális transzformáció után.
5. A céltudatos koncepció elsősorban a tudatos és szisztematikus gyülekezetépítésben és az elkötelezett, aktív egyháztagság elősegítésében lehet a magyar eklézsia hasznára, mint egy Biblia-centrikus és egyházközpontú, a helyi gyülekezet fontosságát kiemelő modell. Az ezt alkalmazó gyülekezetekben ugyanakkor szükséges a Szentírás átfogó üzenetéről, a Szentlélek vezetéséről, egyházunk hitelveiről szóló rendszeres tanítás, a kortárs (ökumenikus kitekintésű) ekklesiológiai művek végkövetkeztetéseinek ismertetése és ezek hangsúlyozása annak érdekében, hogy a helyi gyülekezet ne hajoljon el a túlzott pragmatizmus irányába.

A szerző témához kapcsolódó publikációinak jegyzéke

(MTMT azonosító: 10059315)

„**Building bridges in the 21st century**” (angol nyelvű cikk, a cím fordítása: „Hídépítés a 21. században”) in: Missions, a Church of God Global Ministries kéthavonta megjelenő missziói szakfolyóirata, 2006/január-február, 8-9. Mtmt 3202110.

„**A Gyülekezet kihívásai és áldásai az utolsó korszakban**” in: Békehírnök, A Magyarországi Baptista Egyház Hetilapja (ISSN: 0133-1256), 2009/12. szám, 100., 13. szám 108., 14–15. szám 122., 16. szám 132. Mtmt 3202116.

„**Élő templomok - a Gal 2,20 alapján**” in: Szolgatárs, Baptista Lelkészi Folyóirat (ISSN: 1218-425X), 2011/2. szám, 1-4. Mtmt 3202111.

„**A keresztyének és a kultúra**” in: Szolgatárs, Baptista Lelkészi Folyóirat (ISSN: 1218-425X), 2012/1. szám, 38-43. Mtmt 3202112.

„**A rendíthetetlen gyülekezet**” in: Békehírnök, A Magyarországi Baptista Egyház Hetilapja (ISSN: 0133-1256), 2013/2. szám, 12-13. Mtmt 3202117.

„**A missziói parancs vizsgálata a pogány népek felé való tudatos misszionálásra nézve**” in: Szolgatárs, Baptista Lelkészi Folyóirat (ISSN: 1218-425X), 2013/2. szám, 8-20. Mtmt 3202113.

„**A tudatos missziói tevékenység újszövetségi alapjai**” (1. rész) in: Szolgatárs, Baptista Lelkészi Folyóirat (ISSN: 1218-425X), 2014/2. szám, 12-19. Mtmt 3202114.

„**A tudatos missziói tevékenység újszövetségi alapjai**” (2. rész) in: Szolgatárs, Baptista Lelkészi Folyóirat (ISSN: 1218-425X), 2014/3-4. szám, 24-31. Mtmt 3202115.

„**Különbözve, mégis együtt szeretetben - Gondolatok a multikulturális gyülekezetéről**” in: Békehírnök, A Magyarországi Baptista Egyház Hetilapja (ISSN: 0133-1256), 2015/21-22. szám, 158. Mtmt 3202118.

Summary

The title of the dissertation:

From mission's theory to practice

Missiological analysis of the Purpose Driven Movement and examination of its application in Hungary

A summary of the dissertation's work method

In our thesis, we have examined the possible implementation of the Purpose Driven Movement within the context of Hungary. The Saddleback Valley Community Church, lead by Pastor Rick Warren, has been in the focus of many denominations, ministers, and other local churches with its extraordinary growth in numbers and unique method of church development. Warren, besides building his church (and all the daughter churches surrounding it) which is now reaching large numbers, he conducts "purpose driven church pastoral trainings." Both the training and the thinking method of the Californian pastor has been present in Hungary, due to the books written by him and is becoming more and more of a movement across denominations.

The teachings of Warren has raised the awareness of many people on an international level. Hutchings, Warren Smith, and others have formed strong critical opinions in their books examining the purpose driven church development methods. At the same time, hundreds of pastors and churches have stood up for him in support. The books opposing Warren's methods were written for a larger audience, for members of churches, and not for pastors, missions directors, and for those who have a theological background. Those in support of Warren have not prepared— or at least did not publish— literature analyzing Warren's teachings. This is even more true the further away we get from the United States. We have not found any literature from European theologians (especially not in Hungarian) which examined the teachings on an academic level, which could be of help to those pastors ministering in Hungary and those professionals working in church planting. In this sense, our thesis is filling a gap which is real and existing.

As we have justified in the beginning, our thesis comes from two major factors. On one hand, our efforts are to arrive to missional practicality from theory. In order to achieve this, after conducting an analysis of theoretical missional foundations, we have also conducted practical assessments, and when studying the results, we have arrived at practical conclusions. On the other hand, the fact that the theme of the thesis is not widely processed, also had a definite effect on the construction of the thesis. We deemed it necessary at the beginning of our thesis to demonstrate our views of the mission of the Christian church, and to what Biblical basis we build these views on. This is why we have prepared an Old and New Testament study from a missional perspective. Following this study, we have analyzed Warren's missions strategy movement, then we have placed the Purpose Driven Church Movement church teachings and their understanding of the personhood of Christ, on the Reformed and Baptist ecclesiastical views. After the theoretical foundations, we have conducted a practical study in which we have looked at the effects of implemented Purpose Driven foundational ideas in two Reformed and two Baptist congregations.

Including the previously mentioned, our thesis contains five chapters. In the first chapter, we have conducted the Biblical basis of missions. We have started with the Old Testament foundations, conducting an overarching survey on the the categories of Israeli pagans, the mission of the Jewish people, which stem from revelation from God. We have outlined from what motivation and how the Jewish people presented their faith, spreading it to the pagans during Old Testament times, during the Intertestamental Times, as well as during New Testament times. We have also included the role of the Septuagint within this. Following, we have examined the role of the Hellenistic Jewish-Christians with regards to the beginning of the missions towards the pagans, emphasizing the pentecostal Holy Spirit-event, the importance of persecution and dissipation, the event of the choosing of the deacons, the event of Stephen the protomartyr, Philip and Saul's conversion, and the beginning of his service in Damascus. We have examined why we could view the church in Antioch as the cradle of missions with pagans. We have given insight into how the work of Jews living in the diaspora and Paul's service have formed the character of the missional goal of the Apostolic Church. After all of these antecedents, we have posed our theological discussion's crucial set of questions: where do we find the claim of pagan missions within the Bible? Do we have a task in the realm of spreading our faith to the unbelievers? What do the Gospels say about this? What kind of basis does Jesus Christ give along with the twelve for the pagan missions? As we were searching for answers, we have come to the conclusion, that the missional commandment in the Gospel of Matthew contains the peak of the theme of missions—especially for pagan missions. Due to this fact, we have placed this part of scripture under exegetics, and how it has affected the whole Gospel, and the effect it has on the Apostolic Church's development of missions- after an outlook on Biblical theology— we have summarized the connecting points with the Purpose Driven Church's understandings and teachings.

The second chapter of our thesis introduces in general the idea of the Purpose Driven Movement. Within this chapter, we include the American beginnings of it and the global effect it has today. We worked on emphasizing how Warren's teachings have appeared in Hungary in the form of books, workbooks, preachings and pastoral trainings.

In the third chapter, we have written down Warren's missional plan movement with analysis. Since the most crucial goal of this thesis is to take into careful missional examination the Purpose Driven Church's teachings and practices, this question received a separate chapter. After the introduction of the so-called "PEACE Plan," we have conducted the missional analysis. Here, we have chosen the method of conducting analysis based on the Bosch represented contemporary missiology paradigm. The reasoning behind this is that we believe that this is such a paradigm which is widely accepted by the Reformed and Baptist Church of Hungary, is legitimate on the grounds of european spirituality, is taught in theological institutions, is known by our pastors and is widely taken in.

The fourth chapter includes the examination of systematical theology. Due to the reason that we are studying a church development strategy, we could not leave out the ecclesiological analysis. This is natural, since church studies is inseparable from the completion of the mission of God's people. Since church studies is a large area of dogmatics, we did not have the chance to explore it deeply within the context of this dissertation. We have chosen the method to take into consideration the real church's characteristics for the verifying of Warren's teachings. The reasoning behind this is that the most commonly appearing question with regards to the purpose driven concept is: does it

give a genuine church model to us, does it present us with a biblical image of the church? This is why we have examined the questions of the preaching of the pure gospel, baptism, communion, church authority, and the usage of spiritual gifts based on the Reformed as well as the Baptist confession of faith and theological literature.

We could not dismiss the study of Christology from the large topics within systematical theology. This is always a critically crucial area when examining the spiritual movements originating from the United States, just as it is important within the ecumenical programs as well existing between denominations. What does the Purpose Driven Church preach about Jesus Christ as mediator and as propitiator? How does it present our Lord's complexity? In answering these questions, we have again utilized to form the basis of our examination, the Reformed and Baptist confession of faith as well as theological literature.

Within the fifth chapter, we have placed the practical usage at the forefront, and have examined on a primary study the question of the implementation of the teachings of the Purpose Driven Church in Hungary. Examining two Reformed and two Baptist Churches, we have asked pastors and church members what they have experienced when introduced to Warren's church development program. The area of study were the Hungarian Reformed Church and the Hungarian Baptist Church, for multiple reasons. One reason being that the job of the author of the thesis is within the Hungarian Baptist Church, while having many attachments (personal and professional) to the Hungarian Reformed Church. The other reason being that the basic principles of the Purpose Driven Church were started to being used on a wider scale by the churches of these denominations. This is why the survey questions were given to the churches of these two denominations. We have prepared surveys for the pastors and church members partaking in the study, delivering these surveys to them electronically and in printed version. The surveys filled out by them were sent back to us by mail, which then we checked and summarized the results of it.

The summary of the thesis results and conclusions

We have come to the conclusion in the biblical mission foundation chapter, that God has created the terms for the starting of deliberate missions towards pagans during a long and complex process. God has formed this during Old Testament times as well within his chosen people and those pagans who were getting close to his chosen people. Then, through Jesus Christ, this door that has been only opened just a small amount, was completely opened up. In the great mission commandment, his disciples were now allowed, and even ordered to start moving towards different nations. The disciples needed time in order to understand this and start practicing it on a tangible level. Christ-followers took on themselves slowly to reach the pagans with the Gospel, as it is shown in the book of Acts. One of the most important question was, should an individual coming from a pagan background, keep all of the laws, does he have to live just as someone who was born a Jew, who has lived all their life according to the Torah's laws and Jewish traditions and practices — or is it enough to come to faith in the One God through the Savior. Those who led and initiated the missional work towards the pagans have decided on the latter at the apostolic gathering in Jerusalem. This was a crucial idea to be discovered, in order to be able to evaluate Warren's church building model. Especially because he oftentimes wrote about reaching those outside of the church. When our hundreds of years old church who have a many thousand years old faith base aspire to

offer Biblical-knowledge to those who lack religious knowledge, invite them to faith, we are faced with the same type of questions. After laying the Biblical foundation, we have come to the conclusion that it cannot be expected of people coming from the outside to become Church-compatible immediately. What can be expected though, is the solid faith in Jesus Christ, the worship of the One true God, and an ethical lifestyle with a base that can even be written down through the words of the Law of Noah's Sons.

In the chapter introducing the Purpose Driven Movement and its mission plan, we have come to the conclusion that the PEACE Plan which is created and used in wide circles of the Saddleback Church and the Purpose Driven Movement, fits into the process that can be acknowledged as a paradigm shift. The characteristics of the plan, its values, context and way of execution harmonizes with the contemporary missiology model of Bosch. Warren worked on creating a practical mission plan that is able to mobilize church members, utilize work and professional experiences and answer the crucial questions of the world. The problems named - spiritual emptiness, selfish leadership, poorness, illnesses, lack of knowledge of scripture- are all real issues and make up today's major problems. The solutions offered by the Purpose Driven Movement - forming churches advocating reconciliation, the training of serving leaders, helping the poor, taking care of the sick, teaching the next generation- are all theologically and practically legitimate and real, and stand according to the the great mission commandment given by the Lord Jesus, and are to be kept faithfully. The PEACE Plan does not see the world as an enemy, but views it as an area where the churches need to be present serving. It views the local churches as basis of the missional practice- and involve within the churches the different groups and all members. It does not see any superiority or inferiority when connecting the different churches existing in various countries, it does not establish a solid hierarchy, it only wants to coordinate the web that has come into existence. In summary, we have come to the conclusion that the PEACE Plan together with the theses of the contemporary mission paradigm given by Bosch, is capable of giving an overarching mission plan into the hands of local churches. And those churches who decide not to join this specific movement, can still be offered an example or a model in how to perform missional work, in a world that changes and is full of challenges, but still has the unchanging missional commandment.

Within the systematic theology chapter, we have come to the conclusion that Warren's books, teaching materials, and oral teachings, do not offer systematic theology on the first level. However, one can recognize the movement's view on Christ and His church by examining the movement's documents, teachings and practices on the area of christology and ecclesiology. In summary, we have come to the conclusion, that within the Warren movement's basic literature, the Christology and ecclesiology areas (in the latter, examining it according to the view of the church's criteria) teaches and writes about our Savior's mediator and propitiator role. Within the confession of the faith of his church- which includes doctrinal statements- all important areas are included with regards to Christology. Based on the church's characteristics (one, holy, apostolic, universal) Warren's movement can be deemed Biblical. His stance agree with what is written in the Bible, and what is written in the Hungarian Reformed and Baptist confession of faith and theological literature. Within Warren's teachings, no heresy or mis-teachings exist, no major clashes between our faith and Scripture exists, when examining the above mentioned areas.

In the chapter containing the practical study evaluation, we have come to the following conclusions. All of the members of the churches who were involved in our study, have experienced the attitude of the Purpose Driven church planting. Those answering the survey, have evaluated on a high percentage the area of conscious church attitude. In the area of evangelism, the majority of people had the same opinion, in somewhat a less amount though. Disciple training was evaluated mediocre and good enough, and they had the same opinion for the category with regards to the conscious help for the poor. Overall this shows that those church members who participated in the study, do experience their communities becoming more purpose driven. The areas most recognized as purpose driven are the structure of a church service and evangelism. The members of two Reformed and two Baptist churches in summary have agreed that a purpose driven church planting does not come into clash with the guidance of the Holy Spirit, with the church's faith basis, and the practice of the Hungarian church community. The churches who partook in the study, were not as much aware of Rick Warren's name and the fact that their church uses the Purpose Driven Church program amongst others in order to develop the church. The answers of the pastors are in agreement with the answers given by their church members. This is not only true for each community, but it is also true when comparing the four churches overall. The leaders also emphasized the same as their church members, namely the church services becoming purpose driven and community building, these being the most meaningful teaching literature, showing their desire to include these in their church communities. In these areas, leaders of all four churches have started implementing what they have learned- which was approved by the positive feedback of their church members. Two leaders from each denomination have also started utilizing the evangelism and disciple training areas and have started to develop these according to their learning, as well as one pastor started using what he has learned about the charity aspects of a purpose driven plan. Besides these five main areas or goals, they have found the areas of the stating of the goals of the church, the mission done by the small groups of the church, the helping of communication between the generations, and the development in preaching of scripture as crucial. The leaders of the churches had the opinion that the trainings were beneficial for the formation of their views, beneficial in aiding with the fruitful cooperation between the church leaders, in the development of tools used for church development, in the training of real fellow workers and in the establishment of purpose driven membership within the church. Amongst the pastors involved in the studies, two have not experienced tension within the church during the application of the Purpose Driven Church ideas, and the two others experienced little tension. None of them have reported on negative effects. The leaders have stated the weakness of the program to be the fact that it can be over-pragmatized, as well as the fact that the basis of the Purpose Driven Church program is the active and joyful volunteerism of the church members, which is not as much the case in Hungary. They have also stated another weakness of the program to be the fact that it is very much of an American style and that Warren's teaching may come into tension with the Hungarian church culture. At the same time, they have all agreed that the Purpose Driven Church idea does not come into clash with their denomination's faith basis.

In conclusion, taking into consideration all of these results, we can evaluate our thesis stating that Warren's Purpose Driven Church Movement church development can be utilized with good results within the Reformed and Baptist churches of Hungary. Warren's missional strategy is in harmony with the Old and New Testament missional understanding; it does not stand against the

confession of faith of these churches; and the application of the program does not come with negative effect and only causes little tension.

Based on all of these, after coming to positive conclusions, we also have to warn the leaders and pastors of our churches. Warren's teachings are in harmony with the confession of faith and missional basis of the Hungarian Reformed and the Hungarian Baptist church, but it still has to be utilized and implemented with great care in our churches due to its establishment in a different cultural context, using it wisely in our churches following a cultural transformation. If we did not do this, we would bring into the lives of our churches models that differ from the Hungarian christian church models. On the one hand, this is not necessarily desired, on the other hand, it might raise opposition, which might cause church members to turn away from church service and missions.

We do have recommendations for the pastors, church workers, seminary professors, and missional professionals using the Purpose Driven Church ideas. Due to the large amount of practical oriented teachings, it is crucial to have constant teachings about the message of scripture, the guidance of the Holy Spirit, and the denominations basis of faith and the emphasis on this, in order for the church not to lean too much towards pragmatism, and that it would not see the solutions to their church problems or its complete development of missions in a model originating from America. One way to achieve this is to search for church goals together in complex ways during Bible classes; not just teaching the Gospel based on the five main points posed by Warren, but also leaving room for God to form our words through the text and the overall direction of the text as well. If we have the chance to teach the leaders of the people of God, we need to emphasize the fact that the ultimate model for our service cannot be a model given to us by an American mega-church, even though we can learn from its example. We should show that there are many modes and understanding within the area of church development which can be useful and developmental for us- and this is the educational process that Warren offers- but this still is not the ultimate guidance for our service, rather the guidance being God's word which is written down in Scripture.

The churches are where God's people gather. It is their home. God desires to lead it through his Spirit, wants to guide it through His word. This cannot be exchanged for leadership practices by a pastor leading a fruitful mission in a far away culture, or joining a movement started by him. Our study has come to the conclusion, that Warren's church development model can be helpful to us, if we pay attention to God's Spirit, standing on solid Biblical, reformed theological basis. This way we can be instruments in God's hand, build up the church and do what we were called to do.

Theses

1. The Rick Warren lead Purpose Driven Church Movement is practice-oriented church development paradigm that desires to help the health of the church, and a practical procedure which aids the church's goal of fulfilling the missional commandment. The movement — although it works in cooperation with countless denominations— cannot be viewed as superior to specific churches, and as missions independent, and it does not offer an alternative spiritual community, or missional area. It preaches the importance of the local church, and motivates and teaches the members for their service within the church, and works in its interest.
2. The movement and Warren's Purpose Driven Church basic literature written down about the church development and missional concept, does not clash with the missional guidance offered by classical protestant missional understanding based on Biblical basis, and with the Hungarian Reformed and Baptist confession of faith.
3. The missional plan of the Purpose Driven Movement, the PEACE Plan, is widely able to mobilize church members, utilizes their work and professional experiences and answers the critical questions of our world today, is a practical missions plan, which in all of its points harmonizes with the contemporary mission paradigm represented by Bosch as well, as the leading theses of the writings about the contemporary issues of ecclesiology.
4. Warren's teachings, missional practice does stand well with the faith basis and service of the Hungarian Reformed Church and the Hungarian Baptist Church, however, due to the establishment of it based in a differing culture, it should be utilized in our country with due care, wisely implementing its ideas following a cultural transformation.
5. The Purpose Driven model is biblical and church-centered, emphasizing the importance of the local congregation. It can help us to develop our churches systematically, building up committed, active church membership. Within the churches using the Purpose Driven concept, it is crucial to have constant teachings about the message of Scripture, the guidance of the Holy Spirit, and the denominations basis of faith, and the emphasis on this in order for the churches not to lean too much towards pragmatism.

List of publications relating to the subject

(MTMT identification number: 10059315)

„**Building bridges in the 21st century**” in: Missions, a Church of God Global Ministries, 2006/January-Február, 8-9. Mtmt 3202110.

„**The challenges and blessings of the Church in the last times**” in: Békehírnök, (ISSN: 0133-1256), 2009/12. issue, 100., 13. issue 108., 14–15. issue 122., 16. issue 132. Mtmt 3202116.

„**Living temples - according to Gal 2,20**” in: Szolgatárs, (ISSN: 1218-425X), 2011/2. issue, 1-4. Mtmt 3202111.

„**Christians and culture**” in: Szolgatárs, (ISSN: 1218-425X), 2012/1. issue, 38-43. Mtmt 3202112.

„**The immovable church**” in: Békehírnök, (ISSN: 0133-1256), 2013/2. issue, 12-13. Mtmt 3202117.

„**Analysis of the Great Commission in reference to the intentional mission in the gentiles**” in: Szolgatárs, (ISSN: 1218-425X), 2013/2. szám, 8-20. Mtmt 3202113.

„**The New Testament foundations of the intentional mission activity**”, Part 1., in: Szolgatárs, (ISSN: 1218-425X), 2014/2. issue, 12-19. Mtmt 3202114.

The New Testament foundations of the intentional mission activity”, Part 2., in: Szolgatárs, (ISSN: 1218-425X), 2014/3-4. issue, 24-31. Mtmt 3202115.

„**Diverse, still together in love - the multicultural church**” in: Békehírnök, (ISSN: 0133-1256), 2015/21-22. issue, 158. Mtmt 3202118.